

Пам'яті вченого

**ДО 85-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ В.В. МЕДВЕДЄВА
(1939–2021)**

Видатному українському вченому-ґрунтознавцю, доктору біологічних наук, професору, академіку НААН Віталію Володимировичу Медведєву в грудні 2024 р. виповнилося б 85 років від дня народження.

Народився В.В. Медведєв 7 грудня 1939 р. у м. Харкові. Трудову діяльність Віталій Володимирович розпочав після закінчення середньої школи з посади лаборанта кафедри радіолокаційних пристроїв Харківського військового вищого авіаційного училища (1957–1958), працював робітником науково-дослідного господарства «Комуніст» Харківського сільськогосподарського інституту ім. В.В. Докучаєва. З 1958 р. наукова діяльність В.В. Медведєва була пов'язана з Інститутом ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського, в якому він пройшов шлях від техніка до директора: працював старшим техніком (1958–1964), науковим співробітником (1964–1966 рр.), старшим науковим

співробітником (1969–1973), завідувачем лабораторії (1973–1996), заступником директора з наукової роботи (1982–1997), директором (1997–2004), головним науковим співробітником лабораторії геоєкофізики ґрунтів (2004–2021).

У 1965 р. Віталій Володимирович заочно закінчив (з відзнакою) агрономічний факультет Харківського сільськогосподарського інституту ім. В.В. Докучаєва. Навчався в аспірантурі Інституту ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського (1966–1969). У 1969 р. під науковим керівництвом професора М.К. Крупського захистив кандидатську дисертацію на тему: «Особливості макро-і мікроструктури чорноземних і темно-каштанових ґрунтів УРСР у зв'язку з їхньою мікробудовою і водно-фізичними властивостями», у 1982 р. — докторську дисертацію на тему: «Теоретичні і практичні основи оптимізації фізичних властивостей чорноземів» за спеціальністю

«ґрунтознавство» (біологічні науки), у 1983 р. отримав ступінь доктора біологічних наук. У 1990 р. В.В. Медведєву присвоєно вчене звання професора, 1993 р. — обрано академіком УААН. У 1997 р. Віталій Володимирович був удостоєний звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

Наукові інтереси вченого охоплювали широке коло проблем стосовно трансформації фізичних властивостей ґрунтів, просторової анізотропності властивостей, моніторингу і районування ґрунтів, бонітування ґрунтів та якісного оцінювання земель, геоінформаційних систем, педотрансферного моделювання, впровадження новітніх ґрунтозахисних агротехнологій (нульового і точного обробітку ґрунту) тощо.

В.В. Медведєв — фундатор нового напрямку в агрофізиці, що базується на оптимізації властивостей ґрунту, автор моделі оптимального кореневмісного шару ґрунту. За його участі було розроблено агрономічні вимоги до технічних засобів обробітку ґрунту; підходи до конструкції сільгоспмашин і способи їх застосування для збереження родючості ґрунту; ґрунтово-технологічне та агроґрунтове районування; регіональні заходи з усунення фізичної деградації; проведено оцінювання агроінвестиційної привабливості орних ґрунтів України.

В.В. Медведєв ініціював і провів унікальні дослідження неоднорідності ґрунтового покриву України. Вагомим науковим результатом пошуків ученого є систематизація та картографічне відображення в географічному просторі України всієї набутої в ґрунтознавстві інформації щодо фізичних властивостей ґрунтів: гранулометричного, мікроагрегатного та структурно-агрегатного складу, щільності будови та твердості, низки водно-фізичних констант. Саме на основі цієї інформації було створено базу даних «Властивості ґрунтів України», згодом — електронний атлас карт з аналогічною назвою.

В.В. Медведєв — автор нової комплексної методики бонітування ґрунтів, в якій

інтегральний бонітет оцінки земельної ділянки отримують на основі окремих оцінок ґрунту та клімату, а також технологічних параметрів поля, розробник концепції і методичних підходів щодо організації моніторингу ґрунтів (у рамках гармонізації національного моніторингу з урахуванням європейського досвіду).

У своїх науково-експериментальних напрацюваннях академік В.В. Медведєв широко застосовував математичні методи для варіаційно-статистичних оцінок фізичних властивостей, виконання методичних завдань та для планування багатofакторних експериментів.

За роки своєї наукової діяльності Віталій Володимирович сформував і розробив кілька напрямів досліджень, основними з яких є вивчення фізичних властивостей ґрунтів і методології їхньої оптимізації за допомогою вдосконалених технологій і технічних знарядь; моніторинг ґрунтів, його технологія та науковий супровід; геоєкофізика як метод оцінювання просторової анізотропності (варіабельності) властивостей і режимів ґрунтів і як основа впровадження інноваційних агротехнологій (технологія точного землеробства).

В.В. Медведєв був членом редколегій наукових журналів «Почвоведение», «Агрохімія і ґрунтознавство» (Харків), «Вісник аграрної науки» (Київ), «ґрунтознавство» (Дніпро), «Вісник ХНАУ, серії «ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів»» (Харків), «Екологічний вісник» (Київ), «Boden Kunde» (Німеччина), «ISTRO-INFO» (США); рецензентом та експертом ФАО (Рим, 1998–2000), INTAS (Брюссель, 1999–2006); членом Комітету з присудження Державних премій України (1997–2011); головою експертної ради ВАК України (1992–1994); референтом колишнього Всесоюзного інституту науково-технічної інформації (1964–1982); членом Національного Комітету ЮНЕСКО «Людина і біосфера» (з 1996); віцепрезидентом Комісії з фізики ґрунтів Міжнародного Союзу ґрунтознавців (1994–1998); почесним членом

товариств ґрунтознавців Румунії, Польщі, Республіки Молдова; почесним іноземним членом товариств ґрунтознавців Румунії, Польщі, Республіки Молдова, почесним професором Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ), почесним членом Громадської організації «Українське товариство ґрунтознавців та агрохіміків».

Як Генеральний секретар Українського товариства ґрунтознавців та агрохіміків (1998–2006) В.В. Медведєв постійно працював над підвищенням ролі ґрунтознавства в суспільстві. За його участі розроблено понад 100 нормативних документів зі стандартизації і нормування в галузі ґрунтознавства та охорони ґрунтів, які забезпечують раціональне використання ґрунтів України, управління їхньою родючістю з урахуванням «Стратегії збалансованого використання, відтворення і управління ґрунтовими ресурсами України». Разом із групою провідних учених-ґрунтознавців світу Віталій Володимирович Медведєв був ініціатором заснування «Всесвітнього дня ґрунту» (5 грудня), звернувшись із пропозицією до ООН.

Крім наукової роботи в галузі агрофізики ґрунтів, Віталій Володимирович успішно займався викладацькою діяльністю. У різні роки працював за сумісництвом професором кафедри ґрунтознавства Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва (1992–1995; 2001–2010), професором кафедри конструктивної географії, згодом — кафедри екології та неоекології Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна (1996–2020), займав посаду в. о. завідувача кафедри екології та неоекології (2016–2020), проводив семінарські заняття та круглі столи з аспірантами і молодими вченими ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського». Він здійснював керівництво дипломними та дисертаційними роботами, підготував 26 кандидатів і докторів наук із сільськогосподарської, біологічної та географічної спеціалізації. Багаторазово був офіційним опонентом

і науковим консультантом по дисертаціях, членом кількох спеціалізованих учених рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій за спеціальностями «агроґрунтознавство і агрофізика» та «ґрунтознавство».

Обіймаючи в інституті різні посади, Віталій Володимирович завжди поєднував свої наукові інтереси з лабораторією агрофізики (згодом геофізики) ґрунтів, яка в 2022 р. отримала його почесне ім'я — імені академіка НААН В.В. Медведєва. Усі основні досягнення лабораторії було здобуто під його керівництвом або за безпосередньої участі вченого.

В.В. Медведєв брав активну участь у міжнародних наукових проєктах, разом зі співробітниками лабораторії проводив науково-дослідні роботи, що сприяло формуванню міжнародного іміджу української ґрунтознавчої науки.

Творча спадщина видатного вченого зі світовим ім'ям налічує понад 1000 наукових робіт, більше 200 з яких опубліковано в закордонних виданнях, 27 патентів на винаходи і 7 — на корисну модель, серед яких конструктивні особливості ґрунтообробних і посівних знарядь, способи обробітку, рекультивациі і меліорації ґрунту, удобрення сільськогосподарських культур, комбіновані сільськогосподарські машини для обробітку ґрунту, внесення органічних і мінеральних добрив та посіву.

За сумлінну та високопрофесійну працю його відзначено Премією імені В.Р. Вільямса (1986), нагороджено Золотою медаллю імені В.В. Докучаєва (1990), дипломом «За видатний внесок у діяльність міжнародної організації дослідників з обробітку ґрунтів», Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2004), Почесною Відзнакою Української академії аграрних наук (2006).

**І.В. Пліско, доктор сільськогосподарських наук
К.Ю. Романчук, кандидат сільськогосподарських наук
ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського»**